

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Янка Тоцева,
катедра „Управление на образованието и специална педагогика“,
ЮЗУ „Неофит Рилски“

за дисертационен труд на тема: „ПРОГРАМНАТА СИСТЕМА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА – ПРОБЛЕМИ И ТЕХНОЛОГИИ НА УПРАВЛЕНИЕ“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в
Област на висше образование: 1. Педагогически науки,
Професионално направление: 1.1. Теория и управление на образованието,
Докторска програма: Управление на образованието

Разработен от **СОФИЯ МАРДИК ДИМИТРОВА**
с научен ръководител: **проф. д-р Невена Филипова**

1. Данни за дисертанта и процедурата

София Димитрова е завършила специалност „Предучилищна педагогика“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1995 г. Тя е магистър и по „Управление на организациите в образованието, културата и изкуството“ на Университет „Професор д-р Асен Златаров“ гр. Бургас от 2012 г.

Професионалния си път е започнала като детски учител в ЦДГ „Таня Савичева“ гр. Пловдив, а след това е продължила да работи в ЦДГ „Х. Кр. Андерсен“ гр. Бургас и в ЦДГ № 31 „Веселушко“ гр. Бургас. Общият ѝ стаж в трите детски градини е над 15 години. В продължение на около една година в периода 2011-2012 е била старши експерт по „Предучилищно възпитание“ в Регионалния инспекторат по образованието към МОМН в град Бургас. От декември 2012 и към настоящето е директор на ДГ „Звездица Зорница“ в град Бургас.

Със заповед на ректора на ЮЗУ №1437 от 04.06.2018 София Димитрова е зачислена за докторант в задочна форма на обучение. В периода 2018-2022 година тя е положила успешно всички изпити по индивидуалния си учебен план и е представила в

срок дисертационния си труд за вътрешна защита в катедра „Управление на образованието и специална педагогика.“ Няма допуснати нарушения в процедурата по обучение. Отчислена е с право на защита през 2022 година. На 30.11.2022 година е проведена вътрешната защита и е взето решение за разкриване на процедура за публична защита.

2. Представяне и оценки за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд, представен за рецензиране, е в обем от 208 страници основен текст. Структурира е в увод, три глави и заключение. Към тях са добавени библиография и приложения.

Библиографията включва 154 източника, от които 101 на кирилица, 34 на латиница и 19 интернет източника.

Уводът представя актуалността на проблематиката, а след това обекта, предмета, целта и задачи на изследването. Относно обекта са изпълнени препоръките дадени при вътрешната защита относно неговото прецизиране, но предметът е представен описателно с пояснения, които са по-скоро задачи, а не изследователски фокус.

Целта на дисертационния труд по начина на дефиниране насочва към практическа работа, а не към научно изследване.

Направен е опит за обосноваване на хипотеза на научното изследване, която отново както при предмета е допълнена и декомпозирана в няколко посоки.

В края на увода са маркирани методите.

Първа глава ПРОБЛЕМИ И ТЕХНОЛОГИИ НА УПРАВЛЕНИЕ е в обем от 80 страници и е структурирана в три части – същността, философията и компонентите на технологиите, образователните технологии и управленските технологии. Подробно са представени базови теории и концепции, свързани с технологиите в образованието. Те са използвани като основа върху която да се надстрои проблематиката за управленските решения и управленската компетентност на директорите на образователните институции у нас. При прегледа на литературата София Димитрова е демонстрирала своите умения за извличане и структуриране на теоретичен модел. За съжаление авторския принос е трудно да се види на фона на многото цитати и описания.

Втора глава ПРОГРАМНАТА СИСТЕМА В ДЕТСКАТА ГРАДИНА е в обем от 87 страници и е структурирана в четири части.

Логично започва с нормативната уредба, свързана с избора и реализирането на програмни системи в детската градина.

Втората част представя идеята за иновациите, а след това разбиранията на наши и чужди автори за същността и спецификата, моделите и видовете педагогически иновации и в края логически се стига до извеждане на възможностите за намиране на тяхното място в детските градини.

В третата част са представени тези и изследвания, свързани с детския сън с акцент върху следобедния, който е част от традиционната практика в българските детски градини от създаването им, но в някои съвременни изследвания, проведени в различни страни по света, се оценява като ненужен.

В последната част на тази глава вниманието се насочва към „тихия режим“, който е сърцевината на предлаганата от дисертантката иновация. Представена е програма на детска градина в контекста на Монтесори педагогиката, с която се аргументира реалистичността на предлаганата за масовите детски градини иновация.

Изчерпателно са представени различни дейности заедно с техните технологии, в които могат да се включват децата. Предложена е обосновка за техния избор и последователност.

Третата глава ПОСТАНОВКА, ПРОЦЕС И РЕЗУЛТАТИ ОТ АНКЕТНИТЕ ПРОУЧВАНИЯ е в обем от 41 страници.

В началото е дадена заявка, че ще бъдат представени методологията и методите на емпиричното проучване при въвеждане на иновативния модел. Според София Димитрова: „Диагностичният инструментариум включва (критерии, показатели, инструментариум – карта за самооценка на учителя, интервю с децата, анкета с родителите на децата, включени в „Тих режим“, анкетно проучване между директори, при въвеждане на иновации („Тих режим“), анкета с учителите в детската градина за ефективността на Програмата „Тих режим“. За съжаление критериите и показателите не са представени в тази част, а при анализа на резултатите от емпиричните проучвания.

Посочена е извадката и са описани етапите на работа.

В хронологичен ред е представена работата по отношение на предварителното проучване сред родители и учители относно експерименталното апробиране на

иновативния модел и са направени изводи за очакваната съпротива от страна на детските учители.

Предложена е авторова технологична схема на дейностите и организация на процеса в детската градина като основа на технологичния модел за реализиране на програмата „Тих режим“.

Направен е качествен анализ на въздействието на въведената промяна върху деца, учители и родители в сравнителен план. Проучени са мненията на родители, деца и учители от ДГ „Майчина грижа“, гр. Пловдив и ДГ „Звездица Зорница“, гр. Бургас. Детската градина в Пловдив вероятно е използвана като модел за успешна работа, но липсва обосновка.

Липсата на интерес от страна на родителите на деца от четвъртите групи на планираните за участие в апробирането други детски градини от град Бургас оказва негативно въздействие върху заложените цели на дисертантката. Това вероятно е наложило провеждането на още една анкета с директори на детски градини от Пловдив и Бургас, резултатите от която са частично представени и анализирани в края на тази глава.

Не са направени обобщения и изводи от различните анкетни проучвания и краят на третата глава оставя читателят с впечатление за недовършеност и несигурност.

Заклучението е твърде кратко и представя няколко общи извода от теоретичния анализ, а след това и от емпиричното проучване. В края са направени три препоръки относно въвеждането на иновативния модел в българските детски градини.

Авторефератът е в обем от 50 страници и отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд.

3. Силни и слаби страни на предложения дисертационен труд

Към **силните страни** на работата можем да посочим:

- систематичността и последователността в проучването на темата за технологиите и иновациите в педагогическата теория и практика;

- създадения авторски технологичен модел за реализиране на програмата „Тих режим“;

- демонстрираните умения от София Димитрова да преследва своите цели и да реализира своя експеримент независимо от съпротивата и трудностите, с които се сблъсква;

- анкетните проучвания, обвързани с критерии и показатели за различните респонденти и качествения педагогически анализ на резултатите от тях макар и на места недостатъчно задълбочен.

Към работата могат да се оправят редица *забележки* свързани с:

- разминаването между обекта и предмета;

- липсата на ясно дефиниран предмет от позициите на изследователя;

- представянето на предмета във втория и третия абзац като изследователски задачи;

- научните приноси не са изведени по начин по който да стане ясно кои от тях са теоретични и кои научно-приложни като се отчете тяхната новост и оригиналност; така представени те са изводи и препоръки, а авторски приноси определено има;

- заключението е твърде схематично и не отразява резултатите от цялостното дисертационно изследване.

4. Въпроси към докторантката:

1. Да изясни кой е обекта и каква е връзката му с предмета от позициите на методологията и методиката на педагогическите изследвания?

2. Да посочи и аргументира своите авторски приноси в теоретичната част и по отношение на емпиричното изследване.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

В автореферата е представен списък с пет публикации. Запознаването с тяхното съдържание дава основание да се приеме, че те са по темата на дисертационния труд и отразяват научните търсения на София Димитрова в областта на иновациите и технологиите в системата на предучилищното образование.

Като обем и съдържание те отговарят на минималните национални критерии за присъждане на образователната и научна степен „доктор”.

Заклучение

Дисертационният труд се отличава с добър научен стил и логика, а също така и авторски постижения, приложими в практиката, които биха имали положителен ефект по отношение на намаляване на съпротивата срещу промяната на модела на дневния режим в четвърта група на детските градини.

Въпреки направените забележки относно необходимостта от изясняване на представените в увода цел, обект и предмет, като цяло работата отговаря на изискванията като обем и съдържание и е във вид, който ми дава основания да предложа на София Димитрова да бъде присъдена образователната и научната степен „Доктор” в област на висше образование 1. „Педагогически науки“; професионално направление 1.1. „Теория и управление на образованието“.

05. 02.2023 г.

Рецензент:

(проф. д-р Янка Тоцева)

REVIEW

for dissertation work
for obtaining an educational and scientific degree "DOCTOR"
Field of higher education 1. Pedagogical sciences,
Professional field 1.1. Theory and management of education,
Doctoral program "Management of Education"

by Prof. YANKA TOTSEVA, PhD - SWU "Neofit Rilski"

on the topic: "**THE PROGRAM SYSTEM IN KINDERGARTEN –
MANAGEMENT PROBLEMS AND TECHNOLOGIES**"

developed by SOFIA DIMITROVA

with supervisor: Prof. Nevena Filipova, PhD

1. Data on the dissertation candidate and the procedure

Sofia Dimitrova graduated from "Preschool Pedagogy" at Plovdiv University "Paisiy Hilendarsky" in 1995. She also holds a master's degree in "Management of Organizations in Education, Culture and Art" at "Professor Dr. Asen Zlatarov" University, Burgas since 2012 Mr.

She started her professional career as a children's teacher in the "Tanya Savicheva" Kindergarten in Plovdiv, and then continued to work in the "Hans Kristian Andersen" and in Kindergarten No. 31 "Veselushko" in Burgas. Her total experience in the three kindergartens is over 15 years. For about a year in the period 2011-2012, she was a senior expert on "Preschool Education" in the Regional Inspectorate of Education at the MOMN in the city of Burgas. From December 2012 to the present, he is the director of Kindergarten "Zvezdica Zornitsa" in the city of Burgas.

With the order of the Rector of the SWU No. 1437 dated 04.06.2018, Sofia Dimitrova was enrolled as a doctoral student in part-time form of study. In the period 2018-2022, she successfully passed all the exams according to her individual study plan and submitted her dissertation work for internal defense on time in the Department of "Educational Management and Special Pedagogy." No violations were committed in the training procedure. She was

charged with the right to defense in 2022. On 30.11.2022, the internal defense was conducted and a decision was made to open a public defense procedure.

2. Presentation and evaluations for the dissertation and the abstract

The dissertation submitted for review is 208 pages of main text. It is structured in an Introduction, three Chapters and a Conclusion. A bibliography and appendices are added to them.

The bibliography includes 154 sources, of which 101 are in Cyrillic, 34 are in Latin, and 19 are Internet sources.

The INTRODUCTION presents the topicality of the issue, and then the object, subject, purpose and tasks of the research. Regarding the object, the recommendations given by internal protection regarding its refinement have been fulfilled, but the subject is presented descriptively with explanations that are more tasks than a research focus.

The purpose of the dissertation work by way of definition points to practical work, not to scientific research.

An attempt was made to substantiate a hypothesis of scientific research, which again, as with the subject, was supplemented and decomposed in several directions.

At the end of the introduction, the methods are marked.

Chapter One PROBLEMS AND TECHNOLOGIES OF MANAGEMENT is 80 pages long and is structured into three parts – the essence, philosophy and components of technology, educational technology and management technology. Basic theories and concepts related to technology in education are presented in detail. They are used as a basis on which to upgrade the problems of management decisions and the management competence of the directors of educational institutions in our country. In reviewing the literature, Sofia Dimitrova has demonstrated her skills in extracting and structuring a theoretical model. Unfortunately, the author's contribution is difficult to see against the background of the many quotes and descriptions.

Chapter Two THE KINDERGARTEN CURRICULUM SYSTEM is a volume of 87 pages and is structured in four parts.

It logically begins with the regulations related to the selection and implementation of program systems in kindergarten.

The second part presents the idea of innovations, and then the understandings of our and foreign authors about the nature and specificity, models and types of pedagogical innovations, and at the end, logically, we arrive at the possibilities of finding their place in kindergartens.

In the third part, these and studies related to children's sleep are presented, with an emphasis on afternoon sleep, which has been part of the traditional practice in Bulgarian kindergartens since their inception, but in some modern studies conducted in different countries around the world, it is assessed as unnecessary.

In the last part of this chapter, attention turns to the "Quiet mode", which is the core of the innovation proposed by the dissertation. A kindergarten program in the context of Montessori pedagogy is presented, with which the realism of the innovation proposed for mass kindergartens is argued.

Various activities along with their technologies in which children can be involved are comprehensively presented. A rationale for their selection and sequence is offered.

The third chapter SETTING, PROCESS AND RESULTS OF SURVEY RESEARCH is in a volume of 41 pages.

At the beginning, a request is made that the methodology and methods of the empirical study in introducing the innovative model will be presented. According to Sofia Dimitrova: "The diagnostic toolkit includes (criteria, indicators, toolset - a teacher's self-assessment card, an interview with the children, a survey with the parents of the children included in the "Quiet mode", a survey among principals, when introducing innovations ("Quiet mode"), a survey of kindergarten teachers about the effectiveness of the "Quiet Mode" Program. Unfortunately, the criteria and indicators are not presented in this part, but in the analysis of the results of empirical studies.

The sample is indicated and the stages of work are described.

In chronological order, the work regarding the preliminary survey among parents and teachers regarding the experimental testing of the innovative model is presented and conclusions are drawn about the expected resistance on the part of the children's teachers.

An author's technological scheme of the activities and organization of the process in the kindergarten is proposed as the basis of the technological model for the implementation of the "Quiet Mode" program.

A qualitative analysis of the impact of the introduced change on children, teachers and parents was made in a comparative plan. The opinions of parents, children and teachers from Kindergarten "Mother Care", Plovdiv and Kindergarten "Zvezdica Zornitsa", Burgas were studied. The kindergarten in Plovdiv was probably used as a model for successful work, but there is no justification.

The lack of interest on the part of the parents of children from the fourth groups of other kindergartens from the city of Burgas planned to participate in the testing has a negative impact

on the goals of the dissertation student. This probably necessitated conducting another survey with kindergarten directors from Plovdiv and Burgas, the results of which are partially presented and analyzed at the end of this chapter.

No summaries and conclusions have been drawn from the various surveys and the end of the third chapter leaves the reader with an impression of incompleteness and uncertainty.

The CONCLUSION is too short and presents some general conclusions from the theoretical analysis and then from the empirical study. At the end, three recommendations are made regarding the introduction of the innovative model in Bulgarian kindergartens.

The ABSTRACT is 50 pages long and adequately reflects the content of the dissertation.

3. Strengths and weaknesses of the proposed dissertation work.

The *strengths* of the work include:

- the systematicity and consistency in researching the topic of technologies and innovations in pedagogical theory and practice;
- the author's technological model created for the implementation of the "Quiet Mode" program;
- the skills demonstrated by Sofia Dimitrova to pursue her goals and implement her experiment regardless of the resistance and difficulties she faces;
- the questionnaire surveys, tied to criteria and indicators for the various respondents and the qualitative pedagogical analysis of their results, although in some places insufficiently thorough.

A number of *remarks* can be made to the work related to:

- the discrepancy between the object and the subject;
- the absence of a clearly defined subject from the positions of the researcher;
- the presentation of the subject in the second and third paragraphs as research tasks;
- the scientific contributions are not presented in a way that makes it clear which of them are theoretical and which are scientific-applied, taking into account their novelty and originality; thus presented, they are conclusions and recommendations, and there are definitely authorial contributions;
- the conclusion is too schematic and does not reflect the results of the overall dissertation research.

4. Questions for the doctoral student:

1. To clarify who is the object and what is its relationship with the subject from the standpoint of the methodology and methodology of pedagogical research?

2. To indicate and argue her author's contributions in the theoretical part and in relation to the empirical research.

5. Evaluation of publications on the dissertation work

A list of five publications is presented in the abstract. Acquaintance with their content gives reason to assume that they are on the topic of the dissertation work and reflect Sofia Dimitrova's scientific research in the field of innovations and technologies in the preschool education system.

In terms of volume and content, they meet the minimum national criteria for awarding the educational and scientific degree "doctor".

Conclusion

The dissertation is distinguished by a good scientific style and logic, as well as authorial achievements applicable in practice, which would have a positive effect in terms of reducing resistance to changing the model of the daily regime in the fourth group of kindergartens.

Despite the remarks made regarding the need to clarify the purpose, object and subject presented in the introduction, in general the work meets the requirements in terms of volume and content and is in a form that gives me grounds to propose that Sofia Dimitrova be awarded the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 1. "Pedagogical sciences"; Professional feald 1.1. "Educational Theory and Management".

05. 02.2023 г.

Рецензент:

(проф. д-р Янка Тоцева)